

Boomgaarden voor het fruitratje

De eikelmuis of "fruitrat" was ooit een algemene verschijning in de Vlaamse Ardennen, maar deze slaapmuis is het afgelopen decennium sterk in aantal achteruitgegaan. De belangrijkste reden is de verschraling van haar leefomgeving. Momenteel komt ze enkel nog op enkele plaatsen voor en die liggen verspreid over de streek. Met de aanleg van een boomgaard aan de Boterhoek te Brakel levert de Zoogdierenwerkgroep van Natuurlandpunt in samenwerking met het Regionaal Landschap Vlaamse Ardennen (RLVA) een aanzet om het tij te keren.

Fruitskorf

De eikelmuis is een opvallend beestje met een lange pluimstaart en een zwart oogmasker. In de regio is ie beter gekend onder de naam fruitrat. Kleinschalige landschappen met veel houtige elementen zoals veldbosjes, bosranden, houtkanten, heggen en natuurlijke tuinen vormen zijn belangrijkste thuis. Ook hoogstammige boomgaarden maken deel uit van zijn leefgebied. In de winter nestelen ze zich vaak in de holtes van oude fruitboomstammen voor hun winterslaap. Voor de winter intreedt, doen ze zich tegoed aan het vele (val)fruit dat in de boomgaard achterblijft. Dat verklaart meteen ook de volksnaam die deze muis kreeg opgeplakt. Niet alleen boomgaarden maar alle vruchtdragende bomen en struiken voorzien de eikelmuis van voedsel. Daaronder zitten ook heel wat noten zoals okkernoot, kastanje, eik en hazelaar. Gebieden met een grote verscheidenheid aan fruitbomen en –struiken vormen het ideale habitat omdat die de diertjes over een lange periode van voedsel voorzien. Zodra de ene soort zijn vruchten heeft afgeworpen, biedt een andere soort zijn vruchten aan en is de eikelmuis een half jaar lang voorzien van fruit. Die fruitmaaltijd wordt ruim aangevuld met zaden, knoppen, insecten, slakken en af en toe een vogel of muis.

De beste keuze

Na de voorstelling van de resultaten van het onderzoek naar de eikelmuis in Vlaanderen eerder dit jaar, is meteen werk gemaakt van de maatregelen die in het soortbeschermingsplan worden voorgesteld. Tal van acties moeten de toekomst van deze zeldzame slaapmuis veiligstellen. De aandacht gaat vooreerst naar de gebieden waar nog eikelmuisen voorkomen. Op langere termijn is het evenwel de bedoeling om al deze gebieden langs groene corridors opnieuw met elkaar te verbinden. De keuze voor een eerste ingreep viel op de omgeving van het Bertelbos op een plek waar deze aansluit op de vallei van de Zwalmbeek. Binnen dit gebied worden nog regelmatig eikelmuisen waargenomen. Het gebied grenst enerzijds aan enkele bospercelen en anderzijds aan fruitrijke tuintjes binnen een landelijke bebouwing. De connectiviteit met het omliggende kleinschalige landschap heeft mee de keuze beïnvloed.

Met de aanplant van een hoogstamboomgaard en enkele fruitrijke randen wordt het leefgebied van de eikelmuis aanzienlijk uitgebreid en versterkt. Het zorgt ook voor een verjonging van het boomgaardareaal in de streek waardoor verouderende boomgaarden tijdig vervangen worden.

Breed fruitaanbod

Voor de fruitvariëteiten werd gekozen voor oude, streekeigen rassen. Deze werden gecontroleerd op ziekteresistentie, bestuiving en rijpingsperiode. Eikelmuisen zijn immers gebaat bij een gevarieerd

aanbod van zowel vroeg als laat fruit. Ook het plantschema werd zo authentiek mogelijk gehouden. In een hoek, waar de toekomstige boomgaard niet beschermt is tegen gure winden, is een haag van meidoorn aangeplant met inmenging van sleedoorn en hondsroos. Voor de haag staan perelaars, die door hun hoge groeivorm de wind opvangen en goed bestand zijn tegen hardere weersomstandigheden. De kerselaars zijn voor de peren geplant, zodanig dat ze beschermt staan tegen de wind. De appelaars zijn aan de zuidkant van de kerselaars gezet, lekker centraal en eveneens goed beschermt tegen wind en weer. Voor de appelaars groeien de pruimelaars, die het laagst blijven. Bijzondere fruitvariëteiten zoals mispel, kweeper en moerbeï kregen een ereplaats. Helemaal vooraan staan nog enkele tamme kastanjes en okkernoten, om het aanbod aan vruchten te vervolledigen.

Flinke voorbereiding

Aan het plan ging heel wat voorbereiding vooraf. Alleen al het zoeken naar een geschikt perceel en een eigenaar die bereid was om zijn grond ter beschikking te stellen, vergde heel wat tijd. Aangezien het perceel een permanent grasland is en in natuurgebied, beschermd landschap én VEN ligt, moest ook vooraf een individuele ontheffing in het kader van het Natuurdecreet worden aangevraagd. Omdat de boomgaard een onderbegroeiing van dit type permanent grasland verder toelaat en het plan kadert in de ruime beheervisie voor het gebied, leverde dit geen problemen op. Het werd ook doorgepraat met alle participanten waaronder het Regionaal Landschap Vlaamse Ardennen (RLVA), de Nationale Boomgaardenstichting, de Zoogdierenwerkgroep van Natuurpunt Vlaamse Ardennen+, de provincie Oost-Vlaanderen, de conservator van het aangrenzende natuurgebied en de eigenaar van het perceel.

Terreineigenaars gezocht

Met dit initiatief wil de Zoogdierenwerkgroep van Natuurpunt Vlaamse Ardennen+ een voorbeeld stellen hoe een brede samenwerking tot grote ecologische en landschappelijke meerwaarden kan leiden. Momenteel gaat de werkgroep verder op zoek naar eigenaars die gronden ter beschikking willen stellen voor de aanplanting van nieuwe en de verjonging van oude hoogstamfruitbomen of voor andere natuurlijke fruitrijke beplantingen, zoals bosranden, houtkanten en kleine boomgroepen. Voor meer informatie kan men terecht bij de coördinator van het eikelmuisproject – dhr. Dirk Criel (Zottegemstraat 2, 9688 Maarkedal; 055/45.66.10).

voor verdere toelichting bij het initiatief en fotomateriaal

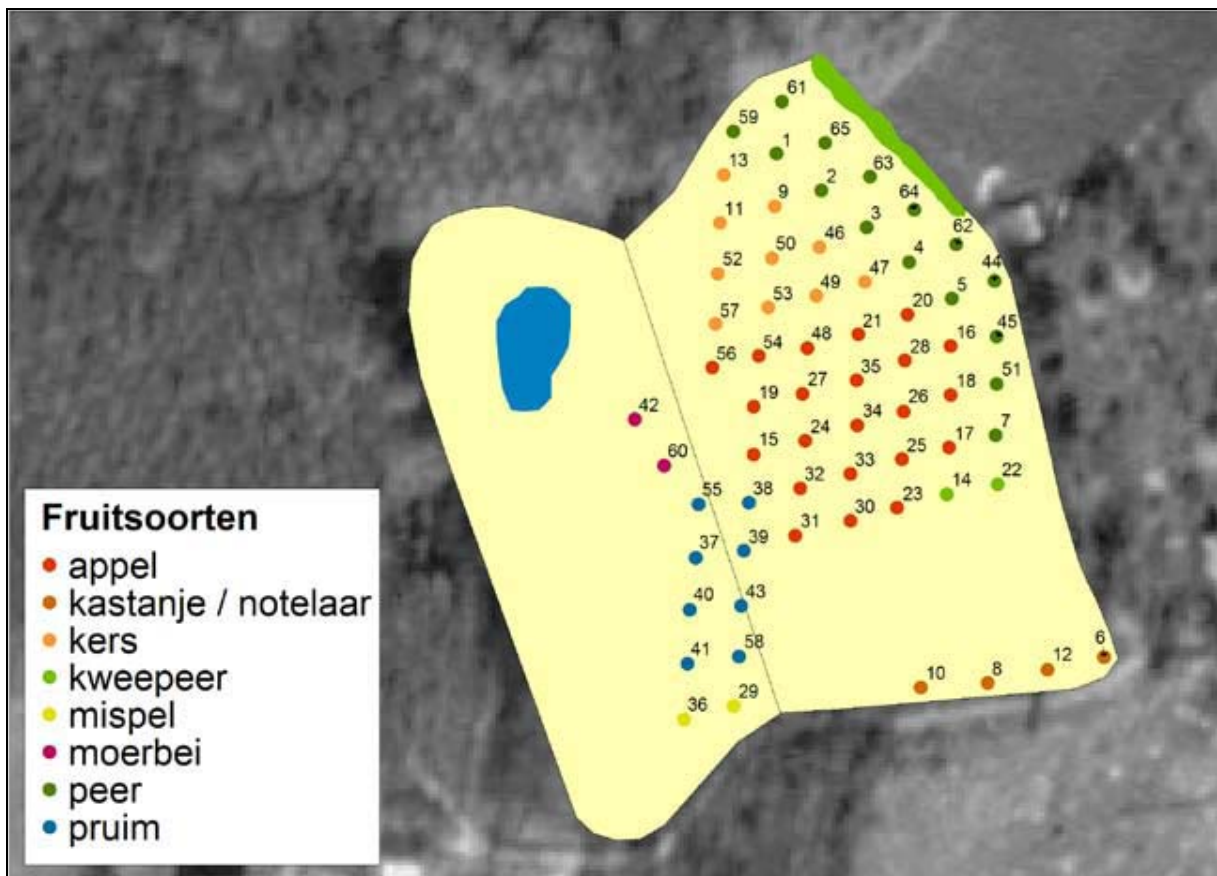
**Zoogdierenwerkgroep
Natuurpunt Vlaamse Ardennen+**
dhr. *Dirk Criel*
0475/45.05.34
dirkcriel@skynet.be

Natuurpunt
dhr. *Joeri Cortens*
0485/52 86 55
joeri.cortens@natuurpunt.be

RLVA
mevr. *Anne Hollevoet*
055/20.72.65
anne.hollevoet@rlva.be

Zicht op de locatie

Plantschema van de boomgaard

Boomgaard voor eikelmuisen

De eikelmuis of fruitratje is met haar schattige snoetje, zwarte zorro-masker en lange pluizige staart zonder twijfel één van de meest herkenbare en aaibare knaagdieren uit onze Vlaamse natuur. Haar gewoonte om lekker opgerold een maandenlange winterslaap te houden, roept een onweerstaanbare gezelligheid op.

Tot aan het einde van de 20e eeuw was ze een algemene verschijning in de Vlaamse Ardennen, maar door het verdwijnen van hoogstamboomgaarden, ging de soort razendsnel achteruit. De vallei van de Zwalmbeek is één van laatste vindplaatsen in de regio.

Daarom legden Natuurpunt en het Regionaal Landschap Vlaamse Ardennen deze traditionele hoogstamboomgaard aan met authentieke fruitrassen zoals oude Reinetten en Jefkesperen en bijzondere soorten als mispel, kweepeer en moerbeï.

Fruitratjes hebben namelijk een voorkeur voor gevarieerde boomgaarden met zowel vroeg als laat fruit en schuilmogelijkheden in aangrenzend bos of houtkant. Verspreid in het natuurgebied werden ook een aantal speciale nestkasten opgehangen, met de opening naar de boomstam toe.

Parels voor de zwijnen?

Hoewel eikelmuisen zich in het najaar ook te goed doen aan het overvloedige fruit, houden ze vooral van boomgaarden omwille van de grote hoeveelheid insecten en mogelijke nestholtes die hier te vinden zijn. Ook de steenuil en de groene specht vind je hier om dezelfde reden terug.

Foto's: V&Bphoto - Beate Verbeke, Maarten Jacobs, Katrijn Van Veenbergh

Langs het wandelpad nabij de boomgaard wordt een infobord geplaatst om het project te duiden.